

در سنامه درس پانزدهم

*** به دو بیت زیر توجه کنید ؟

روزى ار روزهاى پائيزى
زير رگبار و تازيانه ي باد
يکى از کاج ها به خود لرزيد
خم شد و روى ديگرى افتاد
اين دو بيت با هم خوانده مى شود زيرا معني آنها به هم وابسته است !
در ادبيات به اين گونه ابیات که معني آن ها به هم مربوط است موقوف المعاني مى گویند .

واژه آموزی

حرفِ چون و کوتاه شده ی آن یعنی چو اگر در یک جمله بیاید و معنی (مانند / مثل / همانند / همچو) داشته باشند حرفِ ربط نیست .

مثال : تنش چون نقره سفید و رویش چون گل زیباست ← در اینجا حرف (چون) به معنی مثل و مانند است و دو جمله را به هم ربط نداده است پس حرفِ ربط نیست .

حالا به بیت زیر توجه کنید ؟

موش چون حال شیر را دریافت

از برای خلاص او بشتافت

در بیت بالا حرفِ (چون) به معنی زمانی که است و جمله ی مصراع اول را به جمله ی مصراع دوم ربط داده است بنابراین حرفِ ربط است .

نکته : برخی کلمات مانند چون / چو / که / تا و ... در جمله های مختلف معانی گوناگون می دهند و نقش این کلمه با توجه به معنی آنها مشخص می شود .

* که حرف ربط بین دو جمله .

مثال : من دیروز به خانه ی مادر بزرگ رفته بودم که او را بینم که حرف ربط است .

* اسم به معنی چه کسی .

مثال : فضلِ خدای را که تواند شمار کرد یا کیست آن که شکر یکی از هزار کرد .

* که به معنی چه کسی است .

معانی مختلف (چو / چون) در جملات و ابیات مختلف

(۱) نشانه ی تشبیه .

سرِ جادو آورد ناگه به بند

مثال : بینداخت چون باد خمِ کمند

(۲) قید به معنی زمانی که / هنگامی که .

مثال : چو رستم بدیدش برانگیخت اسب — هنگامی که رستم او را دید اسب را آماده ی رفتن کرد .
در جمله ی بالا چو به معنی زمانی که است که در نقش قید است .
(۳) حروف ربط .

مثال : من دیروز به مدرسه نرفتم چون بیمار بودم .

معانی مختلف (تا) در جملات و ابیات مختلف

(۱) حرف ربط بین دو جمله .

مثال : دلم را نذر کردم تا بیاید
در بیت بالا کلمه ی تا حرف ربط است .
تنم را فرش کردم تا بتازد

(۲) حرف اضافه .

مثال : من از خانه تا مدرسه پیاده رفتم .

! نکته ی بسیار مهم :

حرف چون گاهی به معنی چگونه واژه ی پرسشی است و حرف ربط نیست .

مثال : گر فراموش کند لطف خدای
چون رهی زین کشتی بی ناخدای ؟
حرف چون در مصراع دوم به معنی چگونه و واژه ی پرسشی است .

بیشتر بدانیم

بازگردانی : یکی از راه های تمرین نویسندگی ، بازگردانی یعنی تبدیل شعر به نثر است . شاعر در شعر گرفتار وزن و قافیه است به همین دلیل نمی تواند تمام اجزای جمله را در جای اصلی خودش بیاورد ، علاوه بر این بیشتر تاکید روی یکی از اجزای جمله شاعر را وادار می کند که اجزای جمله را در جای اصلی خودش نیاورد .
برای بازگردانی شعر به نثر باید موارد زیر را رعایت کنید :

(۱) نهاد جمله را پیدا کنیم و نهاد را در ابتدای جمله و فعل را در پایان جمله می گذاریم .

(۲) در مرحله ی بعد باید بعد از نهاد ، مفعول را قرار داد بعد صفت و مضاف الیه و... اجزای دیگر جمله را جای خود قرار می دهیم .

(۳) به جای واژه های دشوار شعر معادل امروزی آن ها را می گذاریم .

! نکته ی مهم : گاهی در بعضی از بیت ها و مصراع ها اجزای جمله در جای خود قرار گرفته اند و نیازی به جابه جا کردن ندارد .

مثال : باد سرد آرام بر صحرا گذشت
سبزه زاران رفته رفته زرد گشت

تمرین

- (۱) در جمله های زیر معنی واژه ی (چون) را مشخص کن ؟
- علی چون شیر در میدان جنگ دیده می شود . (مانند / زیرا)
  - چون ترافیک بود به موقع سر قرار نرسیدم . (زیرا / مانند)
  - خداوند چون بندگان را دوست دارد گناه آنان را می بخشد . (مانند / زیرا)
  - قد او چون سرو می ماند (زیرا / مانند)

- (۲) در هر یک از جمله های زیر واژه ی (چون) چه معنایی دارد ؟
- لالایی مادر چون صدای آب دلنشین است . ← .....
  - معلم خود را دوست دارم چون خیلی مهربان است . ← .....
  - چون صدای اذان را شنید شروع به خواندن نماز کرد . ← .....
- (۳) رویدادهای درس کاجستان را به ترتیب بنویسید ؟

- (۴) در داستان « زیر آسمان بزرگ » پسرک به ترتیب سراغ چه چیزی رفت ؟

- (۵) در مصراع های زیر قید را پیدا کنید و با مداد زرد رنگ رنگ کن ؟
- میوه ی کاج ها فرو ریخت .
  - کاج همسایه گفت : بانرمی .
  - کم کمک پا گرفت و سالم شد .
  - چند روزی مرا تحمل کن .

- (۶) در مصراع های زیر صفت را پیدا کن و با مداد رنگی آبی رنگ بزن ؟
- سالیان دراز ، رهگذران
  - در کنار خطوط سیم پیام
  - کاج آسیب دیده ی ما هم
  - دانه ها ریشه می زدند آسان

- (۷) (را) در کدام مصراع نشانه ی مفعول است با مداد قرمز رنگ بزن .
- گفت : ای آشنا ببخش مرا
  - دوستی را نمی برم از یاد
  - چند روزی مرا تحمل کن
  - آن دو را چون دو دوست می دیدم

۸) شعر کاجستان را بازگردانی کن؟

.....

.....

.....

.....

.....

.....

توصیه های املائی

ساختن ترکیب های جدید با کلماتِ درس به افزایشِ دقت و دامنه ی لغات شما کمک می کند و با افزایش پیشوند یا پسوند مناسب ترکیب های جدیدی بسازید و برای یادگیری بهتر هر کدام را در جمله ای به کار ببرید

نکته های نگارشی !

۱) بازآفرینی: در بازآفرینی نویسنده به صورت مستقل عمل می کند و سوژه ی داستانش را از ادبیات عامیانه یا حکایت های قدیمی می گیرد، بعد خودش با بهره گیری از ذهنِ فعال و خلاقش، داستان تازه ای می آفریند که فقط از یک سوژه ی قدیمی الهام گرفته است.

۲) شخصیت های داستان: به شخصیت هایی که رویداد داستان در مورد آنها اتفاق افتاده است و درباره ی آنها صحبت می شود. شخصیت های اصلی و به شخصیت هایی که در حاشیه ی داستان و در فرع قرار دارند، شخصیت های فرعی می گویند.

تمرین قسمت املاء و نگارش

۱) با ۱۰ تا از کلمه های دارای ارزش املائی درس کاجستان متنِ جدیدی بنویس و به صورتِ بازآفرینی از درس کاجستان در متن استفاده کن؟

.....

.....

.....

.....

.....

۲) شخصیت های اصلی و شخصیت های فرعی زیر آسمانِ بزرگ را مشخص کن ؟

تست های درس

۱) شعر « کاجستان » سروده ی کیست ؟

الف) اسدالله شعبانی ب) محمد جواد محبت ج) ملک الشعراى بهار د) بیوک میرزایی

۲) بیت زیر چند جمله است ؟

گفت : ای آشنا ، ببخش مرا

خوب در حال من تامل کن

الف) ۲ جمله ب) ۴ جمله ج) ۳ جمله د) ۵ جمله

۳) در کدام گزینه « مفعول دیده نمی شود ؟

الف) خوب در حال من تامل کن

ب) چند روزی مرا تحمل کن

ج) ابر باران رساند و چندی بعد

د) آن دو را چون دو دوست می دیدند

۴) در کدام گزینه « ترکیب وصفی » دیده نمی شود ؟

الف) کاج آسیب دیده ی ما هم

ب) سالیان دراز رهگذران

ج) روزی از روزهای پاییزی

د) کم کمک پا گرفت و سالم شد

۵) کدام گزینه با بقیه هم خانواده نیست ؟

الف) احتیاج

ب) مایحتاج

ج) مُحْتَاج

د) حاجت

۶) کدام بیت می تواند به عنوان قید محسوب شود ؟ (کل بیت نقش قیدی دارد)

الف) در کنار خطوط سیم پیام

خارج از ده ، دو کاج روییدند

ب) سالیان دراز رهگذران

آن دو را چون دو دوست می دیدند

ج) روزی از روزهای پاییزی

زیر رگبار و تازیانه باد

د) یکی از کاج ها به خود لرزید
 ۷) املاي کدام کلمه درست است ؟

الف) مُطْمَأَن ب) اطمئنان ج) مطمئن د) اطمآنان

۸) فعل کدام گزینه با بقیه فرق دارد ؟

الف) میوه ی کاج ها فرو می ریخت ب) ابر باران رساند و چندی بعد
 ج) مهربانی به گوش باد رسید د) ناگهان از برای من افتاد

۹) « مدارک » جمع مکسر کدام گزینه است ؟

الف) مدرک ب) درک ج) ادراک د) کدر
 ۱۰) کدام گزینه جمع نیست ؟

الف) خطوط ب) رهگذران ج) کاجستان د) ریشه هایم

۱۱) شعر زیر با کدام ضرب المثل هماهنگی معنایی دارد ؟

– این جهان کوه است و فعل ما ندا
 سوی ما آید نداها را صدا

الف) زبان سرخ سر سبز می دهد بر باد ب) هر که بامش بیش برفش بیشتر

ج) از هر دست که بدهی از همان دست هم می گیری د) خواستن ، توانستن است

۱۲) بیت زیر کدام قالب شعری نمی تواند باشد ؟

– درخت تو گر بار دانش بگیرد
 به زیر آوری چرخ نیلوفری را

الف) قطعه ب) مثنوی ج) غزل د) قصیده

* خودسنجی درس پانزدهم :			
خ	خ	ق	ن

۱) توانایی تشخیص آرایه های موقوف المعانی را دارم .

۲) حروف را به خوبی از هم تشخیص می دهم .

۳) در بازگردانی و بازآفرینی مهارت پیدا کردم .

* والدین سنجی :			
خ	خ	ق	ن

۱) فرزندم توانایی تشخیص آرایه های موقوف المعانی را دارد .

۲) حروف را به خوبی از هم تشخیص می دهد .

۳) او در بازگردانی و بازآفرینی مهارت کافی دارد .